

Andreas Paulsens tale ved Rahbeks Højskoles sommerhøjskole "Demokratiets Akademi"

Taler

Andreas Paulsen
Medgrundlægger af Rahbeks
Højskole

Dato

12. juli 2026

Sted

Krogerup Højskole

1 Nordens Athen

Kære alle sammen.

5 Hjerteligt velkommen til Krogerup Højskole. Velkommen til Demokratiets Akademi – og til en sommerhøjskole-uge, der omhandler noget af det største og vanskeligste, mennesket har frembragt: kunsten at leve sammen som frie, forpligtede og ligeværdige medborgere.

10 Lad os her ved sommerhøjskolens begyndelse foretage en fælles overflyvning af nogle af de centrale begreber, idéer, samtidsdebatter og tænkere, vi skal beskæftige os med i løbet af ugen. Og lad os sammen forsøge at forstå både forudsætningerne, storheden og kompleksiteten i Europas fineste ambition: det liberale demokrati.

15

Min tale i dag er mit bedste bud på nogle af disse spørgsmål. Naturligvis ikke endelige svar, men et oplæg til ugens diskussioner og samtaler.

Agoraen – frihedens markedsplads

20

Indledningsvist vil jeg bede jer forestille jer en offentlig plads i Athen for omkring 2.400 år siden.

(peger mod billedet af Athens agora)

25

Det er agoraen – byens torv og markedsplads. Her udveksles varer, men også idéer, argumenter, viden og indsigter. Her mødes borgerne, udveksler synspunkter og udfordrer hinandens forestillinger. Her konkurrerer idéer og

30 opfindelser om at vise deres værd.

Et sted blandt dem går en mand omkring og stiller spørgsmål. Han hedder Sokrates, og han er borgerfilosof. Han opsøger mennesker, der mener at vide, hvad retfærdighed er, hvad mod er, og hvad det gode liv består i: Hvordan ved
35 du det? Hvad mener du egentlig? Og hvis det, du siger, er sandt, hvad følger så deraf?

Sokrates er ikke behagelig at møde, hvis man helst vil have sine overbevisninger i fred. Men han lærer os noget afgørende: Mennesket skal ikke blot overtage sine
40 meninger fra andre. Det skal undersøge dem. Det skal være nysgerrigt. Og det skal have modet til at søge sandheden, også når den udfordrer det, man allerede tror.

Læg mærke til, at Sokrates ikke bliver siddende alene og tænker. Han går ud
45 blandt sine medborgere. Han filosoferer i agoraen. For i agoraen lærer mennesket at tænke selv – og at tænke bedre ved at tænke med andre.

Selvstændig tænkning er ikke det samme som at tænke alene. Vores tanker bliver skarpere, når de møder andres kundskaber, erfaringer og indvendinger. Vi
50 opdager det, vi ikke selv havde set. Og vi lærer, at vi kan være uenige uden at være fjender.

Men hvad kræver denne frie samtale af os? Og hvordan kan den danne mennesker, der ikke blot bruger friheden, men også føler sig forpligtede til at
55 bære den?

Det er talens centrale spørgsmål. Mit svar er, at agoraen ikke blot er et sted, hvor frie mennesker mødes. Den er et sted, hvor mennesker lærer at blive frie – og ansvarlige for hinandens frihed.

60 Min tese er, at hvert nyt folkestyre, der er opstået i de mere end to årtusinder siden Sokrates' tid, i princippet er et *nyt Athen*. Siden Athens antikke guldalder er adgangen til agoraen blevet udvidet betydeligt. Særligt den europæiske oplysningstid banede vejen for, at så godt som hele den voksne befolkning i dag
65 er inkluderet i den frie borgerstand.

Vi skal ikke romantisere det antikke Athen. Kvinder, slaver og fremmede uden

borgerskab var udelukket fra den politiske deltagelse. Og Sokrates blev dømt til
70 døden af sin egen bystat. Den historiske agora var langt fra udtryk for et
moderne liberalt demokrati.

Men den stiller et grundlæggende spørgsmål, som stadig er vores: Hvordan kan
vi leve sammen uden at overlade vores fælles anliggender til en magt, ingen må
75 stille spørgsmål til? Og hvordan danner vi borgere, som kan og vil bruge og
forsvare deres frihed?

Agoraen – folkestyrets tænkende hjerne

80 Det første svar er ytringsfrihed og åndsfrihed: retten til at undersøge, tvivle og
kritisere. Men retten til at tale er ikke nok. Man må også beherske det fælles
sprog, forstå begreber og have noget at tale om. Man må vide noget, kunne
bedømme argumenters holdbarhed, skelne dem fra slagord og være villig til at
lære. Derfor behøver agoraen de dannelsesinstitutioner, som omgiver den og
85 giver den næring.

(peger mod billedet af agoraen og dens omkringliggende dannelsesinstitutioner)

For ægte frihed er ikke først og fremmest juridiske bestemmelser, men en
90 livsform. Man kan skrive ytringsfriheden ind i en forfatning; men hvis
mennesker ikke tør tale, ikke kan lytte eller ikke vil undersøge sandheden, bliver
dens rige muligheder ikke virkeliggjort.

Man kan give borgerne stemmeret; men hvis ingen interesserer sig for de fælles
95 anliggender, mister folkestyret sin vitalitet. Det er derfor, dannelse ikke blot er et
privat gode. Den er også en borgerlig forpligtelse. Den gør os i stand til at
forvalte den frihed, vi som mennesker har ret til, og som tidligere generationer
har skabt de retlige og politiske forudsætninger for at beskytte. Og den gør os i
stand til at forsvare friheden, når den trues.

100

I vores senmoderne Athen mod nord er agoraens omkringliggende
dannelsesinstitutioner skoler, universiteter, biblioteker, museer, teatre,
foreninger og folkehøjskoler. Deres grundlæggende opgave er at udvikle vores
kundskaber, forestillingsevne, dømmekraft, demokratiske og kulturelle
105 forståelse.

Vi kunne sige, at agoraen er folkestyrets fælles tænkende hjerne, mens dannelsesinstitutionerne er dens hjerte og lunger. Hjernen fungerer ikke uden dem.

Men netop derfor må vi bestandigt spørge, om disse institutioner lever op til deres *førpolitiske* dannelsesopgave. Hvad betyder eksempelvis det medborgerlige præfiks »folke-« i folkeskole og folkehøjskole? Og hvordan forpligter de klassiske dannelsesidealer om *paideia* og *humanitas* gymnasieskolen og akademiet i dag?

Spørgsmålene er afgørende, fordi agoraen kun kan fungere efter sin hensigt, når borgerne har kundskab, dømmekraft og frisind til at deltage i dens frie udveksling.

For her finder vi en af det frie samfunds stærkeste drivkræfter: Konkurrencen mellem idéer, argumenter, opfindelser og produkter. Når mennesker frit kan undersøge, kritisere, afprøve og forbedre, kan bedre idéer fortrænge dårligere, sandere indsigter korrigere fejltagelser og bedre opfindelser skabe velstand. Samtidig kan magt og autoriteter udfordres og korruption afsløres.

Denne frie konkurrence kræver ytrings- og åndsfrihed, en retsorden, der beskytter den, og dannede borgere med mod til at opgive egne overbevisninger, når bedre argumenter viser sig.

Men ikke alle spørgsmål kan afgøres gennem videnskabelige fremskridt eller nye opfindelser. Videnskaben kan fortælle os meget om, hvordan verden fungerer. Den kan ikke alene afgøre, hvad vi skylder hinanden, eller hvad der gør et liv værd at leve. Her må den videnskabelige erkendelse suppleres af filosofiens undersøgelse af mening, retfærdighed og det gode liv.

Her vender vi tilbage til Sokrates.

Hvad er retfærdighed? Hvad er mod? Hvad er det gode? Sådanne spørgsmål afgøres hverken ved opslag eller afstemning. De må undersøges igen og igen.

At tænke selv – og stå til ansvar

Det er netop denne tænkning, Hannah Arendt undersøger i essayet *Thinking*

and Moral Considerations. Hun tager udgangspunkt i en af det 20. århundredes mest foruroligende erfaringer: at mennesker kunne medvirke til frygtelige forbrydelser og samtidig være flittige, effektive og lydige. De kunne beherske deres opgaver – men undlade at undersøge, hvad de gjorde.

Arendt skelner derfor mellem intelligens og tænkning. Man kan være intelligent uden at stille spørgsmålet: Kan jeg stå inde for mine handlinger?

155 Hun vender tilbage til Sokrates. For når han samtaler med andre, minder han os også om den indre samtale, mennesket kan føre med sig selv. Vi kan standse op, undersøge vores forestillinger og spørge, om vi kan leve med det, vi gør.

160 Den ydre samtale i agoraen forbindes med en indre samtale, som kan vække samvittigheden.

Tænkning gør os ikke automatisk gode; Arendt giver ingen moralsk garanti. Men vanen med at tænke kan gøre det vanskeligere blot at følge strømmen, når den fører mod uret.

165 Et frit folkestyre har derfor ikke kun brug for borgere, der gentager de rigtige værdier. Det behøver mennesker, som selv kan undersøge, hvorfor værdierne er rigtige – også når det er ubekvemt.

170 Hos Immanuel Kant møder vi en beslægtet opfordring: *Sapere aude!* Vov at vide. Hav mod til at bruge din egen forstand. Det er oplysningens motto – og derfor valgt som Rahbeks Højskoles.

175 Det afgørende er modet. Vores trang til at høre til kan friste os til at overtage andres meninger, tie, når vi burde tale, eller følge med, når vi burde standse op. Personlig myndighed kræver både kundskab og karakter.

Men hvis mennesker skal behandles som myndige, hvem har så ret til at være med?

180 Under Den Franske Revolution insisterede Olympe de Gouges på, at borgerlig ligeret også måtte gælde kvinderne. Og at slaverne i Frankrigs kolonier ligeledes skulle have deres frihed. I 1791 skrev hun *Erklæringen om kvindens og borgerindens rettigheder*. Hvis revolutionen udelukkede indbyggere fra

borgerrettighederne på baggrund af køn, svigtede den sine egne principper – og mistede derved sin legitimitet.

190 Olympe, og mange af hendes liberale åndsfæller, blev henrettet under revolutionens terror i 1793.

Det moderne folkestyres historie er også historien om, at en stadig større andel af den voksne befolkning fik adgang til agoraen som frie borgere. Ikke fordi nedarvede normer og traditioner var forkerte, men fordi vi må kunne undersøge
195 vores arv, værne om det værdifulde og forbedre det uretfærdige.

Men den, der tænker selv, er ikke fritaget for ansvar over for andre. Tværtimod.

Fra personlig myndighed til medborgerligt ansvar

200 Hos den romerske filosof og statsmand Cicero møder vi idealet om *humanitas*: en dannelse, hvor kundskab, dømmekraft, veltalenhed og ansvar for det fælles liv hører sammen. I værket *Om forpligtelserne* undersøger han, hvad mennesket skylder sine medmennesker og det politiske fællesskab.

205 Det er afgørende: Frihed er ikke blot retten til at gøre, hvad man vil. Den frie borger må både kunne sige nej, når fællesskabet kræver noget uretfærdigt, og ja, når fællesskabet kalder på ansvar. Borgerret og borgerpligt er ikke hinandens modsætninger. De er to sider af et frit medborgerskab. Retten til at træde frem i
210 agoraen ledsages af forpligtelsen til at værne om den, så også andre kan træde frem.

Arendts begreb om pluralitet hjælper os videre. Vi er ligeværdige, men forskellige. Ingen ser hele verden fra samme sted. Derfor behøver vi en fælles
215 offentlig verden, hvor vi kan tale og handle sammen uden at tænke ens. Mister mennesker forbindelsen til denne verden, kan ensomhed og rodløshed gøre dem modtagelige for demagogen, der tilbyder tilhørsforhold gennem ensretning og udpegning af fjender. Agoraens svar er et fællesskab, hvor man kan høre til uden at opgive sin selvstændighed.

220

Fra Bakkehuset til det danske folkestyre

Det er en tanke, vi også møder i vores egen dannelseshistorie.

225

Lad os gå til Bakkehuset ved Søndermarken på Frederiksberg i begyndelsen af 1800-tallet. I Kamma og Knud Lyne Rahbeks hjem samledes digtere, kunstnere og tænkere. De diskuterede, filosoferede, læste, sang og gav den danske guldalder et åndeligt kraftcenter.

230

Bakkehuset var en indendørs agora. Ikke en demokratisk folkeforsamling, men et rum, hvor filosofi, kunst, litteratur og samtale kunne forme et større åndsliv. Det er fra Rahbekerne, vores højskole har sit navn og en vigtig del af sin inspiration.

235

Senere gjorde Grundtvig dannelsens levende ord til en national ambition. Han havde forbindelse til Bakkehuset og boede dér i somrene 1845 til 1847, efter Rahbekernes tid.

240

Ligesom Cicero stillede Grundtvig spørgsmålet om, hvordan kundskab kan blive til ansvarlig deltagelse i fælleslivet. Han ville ikke lade åndsliv og oplysning forblive de fås ejendom. Sprog, kultur, historie, poesi, fællessang og demokratisk kundskab skulle åbne verden for hele folket.

245

Bondesønnen og bondedatteren skulle ikke blot lære nyttige færdigheder. De skulle dannes til myndige mennesker. Undersætter skulle blive borgere – ikke kun af navn, men i substansen.

250

Det var den grundtvigianske folkehøjskoles ambition: at danne selvstændige mennesker, som gennem sprog, historie, kultur og demokratisk samtale forstår sig selv og hinanden som medborgere.

255

For en fri forfatning skaber ikke af sig selv frie borgere. Friheden må have hjem i menneskers tanker, vaner og normer. Den må forstås, praktiseres og forsvares. Da Danmark med Grundloven af 1849 tog skridtet fra enevælde mod folkestyre, blev dette en presserende opgave.

260

I en tale i Vejle i 1861 beskrev Orla Lehmann friheden som mere end retten til at kræve noget af staten. Friheden skulle vække selvagtelse, borgersind og viljen til at tjene det almene vel. Hans påmindelse var klar:

Enhver berettigelse pålægger også en forpligtelse. Borgerretten kalder på

265 borgerpligten. Og den frie forfatning kræver et folk, et *demos*, som kan og vil bære forfatningen.

Lehmann advarede mod, at stænder og særinteresser blev sat over det medborgerlige nationale fællesskab. Hans tids skel var andre end vores, men spørgsmålet består: Kan vi mødes som borgere, før vi mødes som repræsentanter
270 for hver vores gruppe eller det, mange i dag kalder socialklasse? Her mødes to begreber, vi ikke bør skille ad:

borger-lighed og *folke-lighed*. Grundtvig indsatte bindestreg i midten af ordet for at tydeliggøre betydningen.

275

Borger-lighed og folke-lighed – samfundsfrihedens forudsætninger

Borgerlighed er den enkeltes frihed, myndighed, rettigheder og ansvar. Folkelighed er den samhørighed, som gør os til medborgere i et fælles historisk
280 og kulturelt fællesskab.

Uden borgerlighed kan folkeligheden blive ensretning. Uden folkelighed kan borgerligheden ende i et samfund af isolerede mennesker eller sekteriske grupper.

285

Vi behøver både borger-lighed og folke-lighed.

Og de er ikke bare to politiske hensyn, der må afvejes mod hinanden. De forudsætter hinanden.

290

Den frie demokratiske samtale kræver et fælles sprog, fælles begreber og normer samt en fælles respekt for fakta – ikke ens meninger, men et grundlag for at kunne forstå og udfordre hinanden.

295 Og folkestyret kræver borgere, der føler sig forbundet og derfor kan stå sammen som en borgermagt, der holder statsmagten inden for dens retmæssige grænser. Den folkelige samhørighed gør andres frihed til vores fælles anliggende. Den borgerlige frihed forhindrer til gengæld fællesskabet i at blive et fængsel for den enkelte.

300

Når min nabo bliver uretfærdigt behandlet, er det ikke tilstrækkeligt at sige, at

jeg selv har mine rettigheder i behold. Det er også min frihed, der svækkes, hvis den fælles retsorden kan brydes uden modstand.

305

Derfor er borgersind ikke et pynteligt tillæg til rettighederne. Det er en del af deres samfundsmæssige bærekraft.

Det er også baggrunden for de to spørgsmål, vi ofte stiller på Rahbeks Højskole:

310 Hvad vil det sige at *være til* som menneske? Og hvad vil det sige at *høre til* som borger?

At *være til* handler blandt andet om at opdage og udvikle sin forstand og dømmekraft, kende sig selv og erkende værdier, som er værd at leve, og derfor
315 også at dø, for.

At *høre til* er at forstå, at man indgår i en historie, kultur og et fællesskab, som andre har båret frem, som man deler med andre, og som man selv har ansvar for at bidrage til og give videre.

320

Vores indre samtale hjælper os til at være til, mens den offentlige samtale hjælper os til at høre til. Begge dele kræver dannelse.

Og begge dele fører os til *frihedens forpligtelse*.

325

Frihedens forpligtelse – at høre til og tage ansvar

Hos John Locke møder vi forestillingen om *samfundspagten*. Om grundlæggende rettigheder, som den politiske magt skal beskytte: *liv, frihed* og
330 *ejendom*. Staten ejer ikke disse rettigheder; men dens legitimitet afhænger af, at den respekterer dem.

Men rettighedernes beskyttelse forudsætter mere end skrevne bestemmelser. Den forudsætter borgere, som vil bære retsordenen, også når det koster dem
335 noget. Et folkestyre kan ikke overleve, hvis alle kræver frihed for sig selv, men ingen vil forsvare friheden for andre.

Derfor må borgerret og borgerpligt følges ad. Ikke sådan, at et menneskes grundlæggende rettigheder ophører, hvis det svigter sin pligt. Men sådan, at
340 rettighedernes fortsatte virkelighed afhænger af et forpligtende medborgerskab.

Borgerpligten har både en juridisk og en moralsk side.

345 Vi har som borgere rettigheder, der er sikret i Grundloven og lovgivningen. Men vi har også lovbestemte pligter. Vi skal betale vores skat, sørge for, at vores børn modtager undervisning, og efter lovens bestemmelser bidrage til landets forsvar. Det er pligter, der hører til den samme frie retsorden som vores rettigheder. Vi er lige for loven, både når den beskytter vores frihed, og når den pålægger os
350 forpligtelser.

Men frihedens forpligtelse rækker videre end det, loven kan kræve af os.

Vi har også et moralsk ansvar for os selv, vores nærmeste og vores medborgere.
355 Vi skylder hinanden at værne om ytrings- og åndsfriheden, respektere hinandens lige værdighed, udvise tolerance og søge sandheden i den demokratiske samtale. Vi må være villige til at tage del i det offentlige liv, lytte til dem, vi er uenige med, og forsvare andres frihed, som var den vores egen.

360 Det er ikke alt sammen pligter, staten kan eller skal gennemtvinge. Det er forpligtelser, som frie mennesker må påtage sig af egen vilje. Og det er netop derfor, folkestyret behøver dannelse og borgersind.

Her ligger også en grundlæggende symmetri mellem rettigheder og pligter: Vi
365 kan ikke forvente, at andre værner om vores frihed, hvis vi ikke selv er villige til at værne om deres.

Det gælder gamle borgere. Og det gælder nye. For medborgerskabets rettigheder og forpligtelser må hvile på det samme grundlag, uanset hvor vores familier
370 kommer fra.

Ingen kan kræve fuld deltagelse i det politiske fællesskab og samtidig afvise den gensidige forpligtelse, som bærer det. Vi er alle, efter lovens bestemmelser og efter vores evner, forpligtede til at bidrage til den retsorden og den
375 fædrelandskærlige kultur af tillid, lovlydighed, sandfærdighed og ansvar, som gør det muligt at leve frit sammen under Dannebrog og bøgekroner.

Den, der ønsker at tage permanent ophold i Danmark, må ville indtræde i landets nationale og demokratiske liv: Lære sproget, så det bliver

efterkommernes modersmål, forstå landets historie, tilegne sig kulturen og respektere den frie forfatningsorden – også hvor dens principper udfordrer egne forestillinger. Og gennem aktiv deltagelse i samfundslivet lade kærligheden til det nye fædreland slå rod og vokse.

385

At træde ind i agoraen som medborger indebærer også at fæste sin borgerlige loyalitet til Danmark og det danske folkestyre. Man behøver ikke helt at opgive sin medbragte historie, kultur eller tro. Men ingen loyalitet til fremmede magter eller autoriteter må sættes over loyaliteten til Danmark, Grundloven og dens retsorden.

390

For det danske folk er ikke et fællesskab uden tilvandring. Mange danske slægter har rødder uden for landets grænser. Gennem deltagelse i vores fælles historie og kultur er mennesker med forskellig baggrund blevet en del af det danske folk.

395

Derfor er forpligtelsen gensidig. Vi, der allerede hører til, må selv kende og værne om den kultur og arv, vi ønsker, at andre skal tilegne sig. Og vi må give nye medborgere reel mulighed for at deltage og høre til – ved at vise dem vej ind i agoraen.

400

For folkelig samhørighed opstår ikke alene ved at leve side om side. Den vokser, når mennesker deler sprog, kultur og ansvar for folkestyret og derigennem lærer at betragte hinanden som landsmænd.

405

Derfor er sekterisk gruppetænkning en alvorlig fare, hvad enten den er etnisk, ideologisk eller religiøs. Når loyaliteten til en særskilt gruppe sættes over den fælles borgerlige orden, svækkes den samhørighed, som gør det muligt at leve frit sammen.

410

Det er ikke forskellighederne, der truer agoraen, men fraværet af et sammenhængende fællesskab, der kan bære dem. Klassisk liberal pluralisme kræver derfor mere end sameksistens. Den kræver et fælles kulturelt og politisk hjem, hvor vi kan være forskellige, fordi vi hører sammen som medborgere. Netop det er et afgørende grundlag for egentlig tolerance i praksis.

415

Vi har et betydningsfuldt historisk eksempel i de danske jøders historie.

Gennem generationer blev indvandrede jøder en uadskillelig del af Danmark.

420 De gjorde dansk til deres modersmål, giftede sig ind i danske familier,
supplerede traditionelle jødiske navne med danske, tog del i kulturen og
samfundslivet og bidrog til landets åndelige og økonomiske udvikling.
Historien var ikke uden antisemitisme og uretfærdighed; det viste blandt andet
jødefejden i 1819. Men med tiden fremvoksede den borgerlige ligestilling, som
425 Grundloven af 1849 var med til at indføre.

De blev ikke nødvendigvis mindre jødiske af at blive danske. De kunne være
begge dele: danske jøder og jødiske danskere.

430 Da den nazistiske besættelsesmagt i oktober 1943 ville deportere dem til
koncentrationslejre, hjalp mange danskere deres jødiske landsmænd i sikkerhed.
Historien er naturligvis ikke uden menneskers almindelige fejhed og svigt. Men
redningen af danske jøder under krigen var ganske enestående i Europa og viser
fortsat, hvor afgørende det kan være, at mennesker føler sig forbundet som folk.

435 De danske jøder var ikke fremmede, der levede blandt danskerne inden for
landets grænser. De var landsmænd. Danskere.

Redningen i 1943 var ikke nogen automatisk følge af historien, og den må aldrig
440 bruges til at glemme antisemitismen. Den beroede på konkrete menneskers
beslutninger, mod og hjælpsomhed. Men netop derfor er den så betydningsfuld
for vores spørgsmål. Her blev den fælles samhørighed omsat til handling.
Mennesker kom andre menneskers liv og ligeret til undsætning. Uden at dele
religion og uden at have ens kulturel baggrund, men fordi de opfattede
445 hinanden som landsmænd.

Og netop dét er medborgerskabets enestående mulighed: at mennesker med
forskellige baggrunde og overbevisninger kan høre til og høre sammen i
folkestyret uden at opgive deres personlige frihed.

450 Borgerret og borgerpligt må gå hånd i hånd. For en rettighed bliver ikke mindre
værd, fordi den forpligter os til også at beskytte den for andre. Den bliver
virkelig i et fællesskab, hvor nogen faktisk gør det.

455 **Når friheden skal forsvares**

Men hvad sker der, når magten ikke længere respekterer den frihed, den skulle

460 beskytte? Når borgeren mødes med fængsel, undertrykkelse og vold i stedet for argumenter? Så står vi ikke længere i den frie agora. Så står vi over for tyranniet.

I Platons dialog *Kriton* afviser Sokrates at flygte fra sin dødsdom. Han tager borgerens ansvar over for loven alvorligt, også når dommen rammer ham selv.

465 Locke stiller et andet spørgsmål: Hvad sker der, når magthaverne selv ødelægger den retsorden, de skulle beskytte? Da kan magthaverne miste deres krav på lydighed.

470 Sokrates og Locke giver os ikke samme svar. Men de belyser to sider af det politiske ansvar: Borgeren må tage loven alvorligt, og magten må respektere de rettigheder, der giver den legitimitet.

Under den nazistiske besættelse blev denne spænding alvor. Danmark blev besat den 9. april 1940.

475 Den fremmede magt tilsidesatte dansk selvbestemmelse og undergravede efterhånden folkestyrets friheder.

480 En af dem, der tog ansvaret på sig, var Kim Malthe-Bruun. Han var sømand, blev frihedskæmper og modstandsmand. Han blev arresteret og henrettet af besættelsesmagten den 6. april 1945, blot 21 år gammel – få uger før befrielsen.

485 I sine afskedsbreve tænkte han på sine nærmeste, men også på fremtidens frihed. På kommende generationers mulighed for at udvikle sig frit. På folkestyrets fællesskab, hvor ”hver lille bondesøn” skulle kunne føle sig hjemme.

490 Tænk over det: En ung mand, der ved, at han skal dø, tænker på friheden for mennesker, han aldrig vil møde. Kim Malthe-Bruun havde forstået frihedens forpligtelse. Friheden er ikke blot noget, vi modtager. Den er noget, vi skylder hinanden at forsvare.

495 Den samme civilkurage, som betyder *borgermod*, viste den tyske studerende Sophie Scholl. Sammen med modstandsgruppen *Weißer Rose* uddelte hun flyveblade mod nazismen. Hun blev henrettet i 1943, ligesom Kim Malthe-Bruun blot 21 år gammel. Da tyranniet havde lukket den frie agora, nægtede de begge at opgive frihedens og samvittighedens stemme.

500 Når tyranniet lukker agoraen med magt, kan forsvaret for friheden i yderste fald kræve modstand og koste livet. Sophie Scholl og Kim Malthé-Bruun kæmpede for, at kommende generationer igen kunne mødes i agoraen – med ordet og ikke sværdet.

505 Det er også derfor, vi må skelne mellem uenighed i et frit folkestyre og modstand mod et tyranni. I et frit samfund er vores pligt at bruge de demokratiske institutioner, respektere den fælles lov og overbevise hinanden med argumenter. Modstandskampens væbnede midler hører selvfølgelig til den ekstraordinære situation, hvor tyranniske kræfter har omstyrtet demokratiets forfatning.

510

Tilbage til agoraen – dannelse, civilitet og borgersind

Kære alle sammen.

515 Vi begyndte med Sokrates' selvstændige tænkning. Vi har mødt Ciceros humanitas, Kants myndighed og Arendts samvittighed. Olympe de Gouges' krav om borgerlig ligeret. Grundtvigs folkelige dannelse og Lehmanns påmindelse om, at rettigheder forpligter.

520 Vi har mødt de danske jøders folkelige samhørighed. Og Sophie Scholls og Kim Malthé-Bruuns mod til at forsvare friheden, da tyranniet havde lukket agoraen.

De tænkte ikke ens. Men de hjælper os med at stille det samme spørgsmål: Hvordan kan mennesket være frit uden at blive ansvarsløst – og høre til uden at
525 opgive sin selvstændighed?

Svaret er dannelse. Ikke indlæring af en bestemt samling meninger, men udvikling af kundskab, dømmekraft, mod og borgersind. Mennesket har evne til og længsel efter at være andet og mere end arbejdskraft, forbruger eller
530 undersåt. Det fuldbyrder sit potentiale med filosofi, historie, kultur, kundskab, kunst, poesi, skønhed og meningsgivende fællesskab, det kan tage ansvar for.

Derfor behøver vi folkehøjskoler. Og derfor er vi samlet på Demokratiets Akademi.

535

Ikke blot for at tale om folkestyret, men for at øve os i det. For at lytte, undersøge, stille spørgsmål og møde mennesker, der mener noget andet end os selv. For at være mere optaget af at forstå end af at få ret.

540

Agoraen er ikke kun en plads i antikkens Athen. Den opstår, hver gang frie mennesker mødes for at søge sandheden og tage ansvar for deres fælles verden. Men folkestyrets tænkende hjerne kan ikke leve uden dannelsesinstitutionernes hjerte og lunger – eller uden borgere, der vil bære friheden.

545

Det er sådan, vi lærer at *være til* som selvstændige mennesker og *høre til* som forpligtede medborgere.

Sådan forener vi borger-lighed og folke-lighed.

550

Et frit folkestyre kan ikke nøjes med at give os rettigheder. Det må danne mennesker, som vil værne om dem – også når det gælder andres rettigheder. Og det må danne et folk, som kan rumme mangfoldighed, fordi det samtidig består af en dybere samhørighed.

555

Det er frihedens forpligtelse. Det er kernen i Rahbeks mission:

Dannelse. Civilitet. Borgersind.

560

Så lad os træde ind i agoraen. Lad os spørge, lytte, tænke, tale med hinanden og blive klogere sammen. Lad os være nysgerrige og sandhedssøgende. Lad os møde hinanden med både frisind og mod.

Som frimodige medborgere i *Nordens Athen*.

565

Sapere aude!

Tak for ordet. Nu skal vi byde Sveriges ambassadør, Hans Wallmark, hjerteligt velkommen til vores nordiske agora her på Krogerup.

570

Kilde

Manuskript modtaget fra taler og udgivet af Danske Taler med tilladelse fra taler

Kildetype

Digitalt manuskript

Tags

Foredrag, Velkomsttale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/andreas-paulsens-tale-ved-rahbeks-hojskoles-sommerhøjskole-demokratiets-akademi>

580

585

590

595

600

605

610